

† Ladislav HAVEL (1932-1995)

Narodil se 9.2.1932 ve Vacově v učitelské rodině. Učitelskému povolání se věnovali otec i matka. Syn by byl zůstal nepochybně věren rodné tradici, nebylo mu to však, alespoň zpočátku, umožněno. V roce 1948 emigroval jeho otec za dramatických okolností do zahraničí, kdežto rodina zůstala v Československu. Otec si možná útekem zachránil život, nebo se přinejmenším vyhnul politickým soudním procesům a věznění za komunistického režimu padesátých let, avšak „péče“ tehdejší stranické a státní moci se potom soustředila na zbylou rodinu. Mladý L. Havel sice ještě dokončil v r. 1950 maturitu, na další studium však nebylo pomýšlení. A tak se k učitelskému povolání dopracovával značnými oklikami. V roce 1950 nastoupil jako lesní dělník u lesního závodu Vimperk, v r. 1952 byl přijat jako učitel na školu ve Vacově, za rok byl přelo-

žen do Vimperka a v dalším roce učil na jednotřídní národní škole v Benešově Hoře. V roce 1954 nastoupil základní vojenskou službu, která pro něho měla osudové důsledky. Pod vlivem stresů, kterými oplývala tehdejší „vojna za Čepičky“, onemocněl diabetem, a tato nemoc ho pak sužovala po celý další život. Byl sice v důsledku nemoci propuštěn předčasně z vojny a dokončil v té době také dálkově pedagogickou školu, ale současně zahájil asketický život diabetika, který mu po dlouhých 40 let ulehčovala jediné vzácně obětavá manželka. Ta ho všude doprovázela, pečovala o jeho dietu a měla pochopení pro veškeré jeho aktivity. Nastoupil opět jako učitel na základní školu ve Vacově a působil zde až do svého předčasného odchodu do důchodu v r. 1991. I přes svůj nepříznivý úděl však L. Havel vždy oplýval optimismem, rád se smál, svérázným způsobem vyprávěl anekdoty, jichž měl nevyčerpatelnou studnici, a jeho život, pokud to nemoc a síly dovolily, naplňovaly (vedle učitelského povolání) nesčetné zájmy. L. Havel byl nesmírně šikovný člověk, který zvládl na úrovni doslova devatero řemesel. Dosti mu k tomu dopomáhalo i jeho zaměření ve škole, kde učil vedle přírodopisu a fyziky i praktické dílenské předměty. Patřil ke kutilům, kteří dokáží zhotovit kdeco. Vyráběl po domácku nejrůznější přístroje a pomůcky k fotografování, a to v době, kdy na našem trhu nebylo k dostání téměř nic a vše zajímavější se vozilo ze Západu. Rozuměl elektronice, vyznal se v autech na úrovni zkušeného mechanika, avšak jeho hlavním koníčkem, kterému podřizoval vše ostatní, bylo fotografování. Ač amatér, dosáhl L. Havel ve fotografii výrazných úspěchů, zvláště pak, když se specializoval na makrofotografii přírodnin. Především jako fotograf hmyzu se stal výraznou osobností a úspěchy slavil i v zahraničí.

Jeho produkce představuje tisíce snímků, z nichž více než 2000 uplatnil v nejrůznějších knihách, časopisech a jiných publikacích. Je už údělem fotografů, že mají málokdy příležitost vydat ucelenou monografii a většina jejich produkce zůstává rozptýlena po časopisech, účelových tiscích, katalogích výstav, prospektech, na plakátech a přebalech knižních publikací. Jejich jméno „se krčí“ kdesi v tiráži a málokdy se objeví na titulní straně.

L. Havel byl vždy ochoten věnovat čas a úsilí pro získání originálního snímku, a to nejen pro své záměry, nýbrž pro kohokoliv, kdo to z nějakých důvodů potřeboval. Jeho fotografiemi jsou proto dokumentovány nebo ozdobeny nejen knihy a příručky mnoha autorů, nýbrž i diplomové a disertační práce, závěrečné zprávy výzkumných úkolů, novinové a časopisecké články, učebnice, účelové tisky pro ochranu přírody, hesla v naučných slovnících a oborových encyklopediích atd. Nikdy přitom nemluvil o úhradě. Patřil k nadšencům a byl připraven investovat do snímků svůj čas i materiál. Živý materiál hmyzu si často pořizoval sám. Hluboký zájem o věc a bezmezná trpělivost a obětavost ho vyčlenily z ranku pouhých fotografů. Jako bystrý pozorovatel přírody dosáhl při fotografování i řady objevů, neboť hmyz pozoroval a pořizoval si ho na typických místech výskytu a mnoho druhů vychoval od vajíčka až po imago. Fotografoval zásadně objekty živé a snažil se je zachytit v autentickém prostředí. Pořídil takto celé seriály snímků ontogenetického vývoje druhů, s jejichž životem se touto cestou i podrobně seznamoval. Pro příklad je možno jmenovat známé a jedinečné seriály snímků ontogenetického vývoje perleťovce mokřadního (*Proclossiana eunomia*), perleťovce severního (*Boloria aquilonaris*) a žlutáška borůvkového (*Colias palaeno*), vedle mnoha dalších.

L. Havel miloval svůj rodný kraj a velmi se angažoval především v ochraně přírody. Svě úsilí zaměřoval především na výzkum a ochranu Šumavy a Pošumaví. Byl ve svém městě vážen a pro své ochrannářské snahy proto nacházel u mnoha solidních lidí porozumění. Byla to sice na tomto poli drobná vítězství, ale právě u nich začínají všechny velké věci. Tak se podařilo zachránit v okolí Vacova celou řadu zajímavých biotopů, květnaté původní louky před devastací nebo rekultivací, mokřady před „meliorací“ a z jeho iniciativy a po značném úsilí bylo vyhlášeno chráněné území „Podhájí“ nedaleko Vacova. Také svého působení ve škole využíval L. Havel k výchově mladé generace k citlivému přístupu k přírodě a krajině a podílel se na ekologické osvětě i mezi dospělými. Od roku 1967 byl členem Československé (České) společnosti entomologické a zúčastňoval se aktivit v rámci jihočeské pobočky. V osmdesátých letech, kdy se politické poměry pod mezinárodním tlakem i u nás poněkud uvolnily, zajížděl L. Havel s rodinou do rakouských Alp, kde trávil každoročně až několik týdnů při fotografování alpské přírody a horských motýlů, když jeho otec, v té době již občan USA, garantoval pro naše úřady devizovou stránku zájezdů. V Alpách, resp. ve Vysokých Taurách, byly pořízeny snímky pro několik zahraničních publikací z posledních let.

L. Havel byl především vzácný člověk. Postižen nemocí, která podstatně zkrátila jeho život a připravila ho o celou řadu běžných lidských radostí a možností, vyzařoval přesto do svého okolí pohodu a optimismus a dovedl ocenit přátelství. Nezištně pomáhal, kdekoli viděl potřebu, v celé šíři svých odborností a schopností. Jeho produkce a životní dílo jsou obrovské a v jeho archivu zůstalo více než 15 000 snímků, z nichž jen část našla prozatím uplatnění. Z nedokončených publikací stojí za zmínku mj. kniha o pavoucích, do níž pořizoval snímky pro prof. J. Buchara.

Ladislav Havel zemřel 13.6.1995. Ti kdo ho znali, zachovají mu bezpochyby nejsvětější vzpomínku.

Přehled díla (výběr nejvýznamnějších aktivit)

1. Články v časopisech:

- HAVEL L. 1967: Rhopalocera šumavského podhůří (Vacovska) a centrální Šumavy. *Sborn. Jihočes. Muz. v Čes. Budějovicích, Přír. Vědy*, 7: 14-19.
- HAVEL L. 1970: Příspěvek k bionomii *Colias palaeno* Linné (1761) ssp. *europome* Esper (1777). *Sborn. Jihočes. Muz. v Čes. Budějovicích, Přír. Vědy*, 10: 80-84.
- HAVEL L. 1970: Z bionomie perleťovce mokřadního (*Proclossiana eunomia* Esper 1797). *Sborn. Jihočes. Muz. v Čes. Budějovicích, Přír. Vědy*, 10: 114-117.
- SPITZER K. & HAVEL L. 1985: Erbe der Eiszeit Hochmoor-Insekten im Böhmerwald. *National Park*, 1985: 40-42.

2. Knihy a významnější publikace:

L. Havel uplatnil své snímky ve více než 40 knižních publikacích, z nichž mnohé vyšly v řadě evropských nakladatelství v mnoha jazykových mutacích. Zde jsou uvedeny pouze tituly, kde uplatnil větší množství fotografií - počet je uveden v hranaté závorce.

- ALBRECHT J. et al. 1979: *Příroda a historie Šumavských plání. [Nature and history of the Šumava plains]*. Kraj. středisko stát. pam. péče a ochrany přírody, Č. Budějovice, 32 pp. + 24 fototab. [22].
- BOHÁČ D. et al. 1969: *Zvířena jižních Čech. [Animal kingdom of Southern Bohemia]*. KPÚ, České Budějovice, 148 pp. + 16 fototab. [10].
- BUCHAR J. et al. 1987: *Život. [Life]*. Mladá fronta, Praha, 477 pp., [7].
- CVRČEK Z. et al. 1988: *Příroda Strakonicka. [Nature of Strakonice Region]*. Muz. středního Pootaví, Strakonice, 152 pp., [15].
- ČIHAŘ J. 1978: *Tiereltern und Tierkinder*. Artia, Praha, 155 pp., [9].
- CHÁBERA F. et al. 1987: *Příroda na Šumavě. [Nature in Šumava mountains]*. Jihočes. nakl., České Budějovice, 181 pp., [18].
- JÁCHYM J. et al. 1982: *Jižní Čechy a životní prostředí. [Southern Bohemia and its environment]*. Jihočes. nakl., České Budějovice, 214 pp., [17].
- JENÍK J. 1979: *Der grosse Bildatlas des Waldes*. Artia, Praha, 495 pp., [24]. (Další jazykové mutace).
- JENÍK J. & PECINA P. 1986: *Život lesů. [Life in forest]*. Albatros, Praha, 78 pp., [9].
- JENÍK J. & SPITZER K. 1984: *Život v bažinách. [Life in moorland]*. Albatros, Praha, 77 pp., [46].
- KALINA F. et al. 1985: *Obaleč modřínový. [Larch bud moth]*, SZN, Praha, 136 pp., [2].
- Katalog výstavy „Příroda Vacovska a její ochrana“, 1985, [11].
- KHOLOVÁ H. et al. 1980: *Naše přírodní ráje. [Our natural paradises]*. Práce, Praha, 304 pp., [13].
- Kolektiv 1984-1987: *Malá československá encyklopedie I.-VI.* Academia, Praha, [89].
- Kolektiv 1980-1982: *Ilustrovaný encyklopedický slovník I.-III.* Academia, Praha, [45].
- KREJČÍ J. 1993: *Národní park Šumava. [State natural park of Šumava mountains]*. Papyrus - Viener, Vimperk, 44 pp., [2].
- KRIZEK G. O., HAVEL L. & OPLER P.A. 1994: Western Palearctic Butterflies in Photography. *Holarctic Lepidoptera*, 1: 7-61, [107].
- KVASNIČKOVÁ D. et al. 1994: *Přírodopis pro 5. třídu ZŠ*. Fortuna, Praha, 144 pp., [15].
- LEXER E. & HAVEL L. 1990: *Schmetterlinge im Hochgebirge*. Nationalparkkommission Hohe Tauern, Matrei i.O., 7 pp., [9].
- LITINECKIJ I. B. 1982: *Bionika*. SPN, Praha, 344 pp. + 16 fototab. [9].
- MIRZOJAN S. A. et al. 1982: *Redkije nasekomyje. [Rare insects]*. Lesnaja promyšlenost, Moskva, 165 pp., [38].
- NĚMEC J. 1991: *Světla a stíny. [Lights and shadows]*. MŽP et ČÚOP, Praha.
- NOVÁK I. 1981: *Svět motýlů. [The world of butterflies and moths]*. *Květy*, 31 (1-10): 62-63, [44].
- NOVÁK I. & SPITZER K. 1980: *Potřebujeme ochranu hmyzu? Vesmír*, 59: 202-205, [11].
- NOVÁK I. & SPITZER K. 1982: *Ohrožený svět hmyzu. [The endangered world of insects]*. Academia, Praha, 140 pp. + 16 fototab., [91].
- SKUHRAVÝ V. et al. 1981: *Invertebrates and vertebrates attaching common reed stands in Czechoslovakia*. Academia, Praha, 113 pp., [33].
- SLAMKA F.: *Kapesní atlas motýlů. Příroda*, Bratislava, (in press), [39].
- STEJSKAL V. 1995: *Klíšťata, komáři, blechy, vosy a jiní bodaví škůdci ohrožující zdraví. [Ticks, mosquitoes, fleas, wasps and other biting pests]*. Scriptum, Praha, 64 pp., [6].
- VODÁK L. et al. 1970: *Jezerní slat'. Okres. aktiv. Stát. ochr. přírody, Prachatice*, 24 pp., [7].
- ZAHRADNÍK J. 1985: *Bienen, Wespen, Ameisen (Die Hautflügler Mitteleuropas)*. Artia, Praha und Kosmos Verl., Stuttgart, 191 pp., [15]. (Další jazykové mutace: franc., angl.).
- ZAHRADNÍK J. 1987: *Blanokřídlí*. Artia, Praha, 184 pp., [15].
- ZAHRADNÍK J. & CHVÁLA M. 1989: *La grande encyclopédie des insectes*. Artia, Praha et Gründ, Paris, 511 pp., [63]. (Další jazykové mutace: angl., šp., něm., hol., nor., it.).
- ZUSKA J. 1991: *Haus- und Vorratsschädlinge*. Verner Dausien, Hanau a. M., 192 pp., [12].

3. L. Havel publikoval své snímky ve více než 50 časopisech. Nejvíce se jich objevilo v ABC mladých přírodovědců [253], Květech [110], Marcellia (London, Paris) [66], a Živě [64]. Mezi dalšími je možno jmenovat: Acta entomologica bohemoslovaca [22], Agrochémia [5], Campanula (Ostrava) [4], Časopis Slezského muzea (Opava) [8], Dnešní Šumava [24], Folia scientiarum naturalis universitatis Purkyniae [8], Hraničář [53], Naturpark-Grafenau [10], Nö (Bratislava) [20], Ohníček [14], Sborník Jihočeského muzea v Českých Budějovicích [37], Stapfia (England) [1], Svět v obrazech [13], Šumava [29], Vacovsko [30], Vesmír [44], VTM (Věda a technika mládeži) [33] Vysoké Tatry [7], Zpravodaj ChKO Šumava [11], Život (Bratislava) [52], a mnohé jiné.

4. Brožury, účelové propagační tisky, letáky, plakáty, katalogy, kalendáře apod.

5. Pohlednice s následující tematikou:

Nízké Tatry, Velká Fatra, Jazero Počúvadlo (Press-Foto, Bratislava, 1990) [3];

Seltene Hochalpensmetterlinge (Dina Mariner, Lienz, Rakousko, 1988) [4];

Motýli šumavských rašelinišť [4], Motýli šumavských lesů [4]; Motýli šumavských luk [4], Květiny šumavských lesů a luk [4].

6. Televize: Snímky L. Havla byly využity v těchto pořadech:

„Rašelina s otazníkem“ (1978), [16],

„Milování v přírodě“ (1979), [4].

7. Výstavy a soutěže:

Z naší přírody - Národní muzeum v Praze (čestné uznání).

International Pentacon-Orwo-Wettbewerb, 1975 (4. cena).

International Pentacon-Orwo-Wettbewerb, 1977 (5. cena).

Výstava „CHKO Třeboňsko“, České Budějovice, 1982 [18].

Výstava „Příroda Vacovska a její ochrana“, Vacov, 1985 [170].

Výstava „Muzeum Ohrada“, Hluboká, 1989 [12].

Výstava „Světla a stíny“, u příležitosti VII. konference o životním prostředí, Dobříš, 1991 [14].

8. Diapositivy k vyučování přírodopisu (České Budějovice 1971, Prachatice 1982, 1987) [127].

Ivo Novák